

Had niet ook de publieke opinie hier te lande voor die kern van waarheid iets te gemakkelijk de ogen gesloten?

Stellen wij die vragen aan de orde, dan heeft het zin om, met betrekking tot ons land, eerst enkele feiten te laten spreken die, door de tijdgenoot hoogstens vermoed, door het naoorlogs onderzoek vastgesteld werden. Zij vormen de kern van de zaak.

Welnu – in Europa ging, zoals wij in ons *Voorspel* betoogd hebben, de agressie wezenlijk van het Derde Rijk en alléén van het Derde Rijk uit. Albanië bezettend, was Mussolini slechts een jaloerse imitator van Hitler. Hitler heeft de tweede wereldoorlog niet gewenst op het moment en in de constellatie waarin hij uitbrak – maar dat is de enige beperking die men maken kan en wij achten haar niet van fundamenteel belang. De oorlog eenmaal uitgebroken zijnde, was hij het, die van geen redelijk vergelijk wilde weten. De strijd in Polen was nog niet ten einde of hij besloot tot het grote offensief in het westen. Elk plan dat daartoe ontworpen en uitgewerkt werd, behelsde de schending van de Nederlandse neutraliteit – een schending die voor de *Führer* de natuurlijkste zaak van de wereld was (*„Kein Mensch fragt danach, wenn wir gesiegt haben“*).

Omgekeerd hebben de regeringen van Frankrijk en Engeland nimmer enig voornemen gekoesterd dat men als aantasting van de Nederlandse soevereiniteit beschouwen kan of als een poging om in Nederland, met goedvinden van de regering, militaire bases te vestigen voor de oorlogvoering tegen Duitsland. Wat aan coördinatie van militair beleid, ook met ons land, tot stand kwam (wij zullen het nog schetsen), had een *voorafgaande* Duitse aanval als veronderstelling, grondslag en rechtvaardiging.

Dat opmerkend, willen wij niet beweren dat Frankrijk en Engeland onze neutraliteit steeds gerespecteerd hebben overeenkomstig de in de Neutraliteitsproclamatie neergelegde regels: zij hebben in ons land geheime zenders gehad, zij hebben van ons land uit in Duitsland gespioneerd. Volkenrechtelijk was dat alles niet verboden; bovendien deed Duitsland *mutatis mutandis* hetzelfde. Maar de agressie, de aantasting van het onafhankelijk volksbestaan, ging niet van Frankrijk en Engeland maar uitsluitend van Duitsland uit: reëel, als dreiging, als plan, als zorgvuldig voorbereide operatie – en zulks, op het voetspoor van Hitlers al vóór de oorlog geuit voornemen, van medio oktober '39 af.

Evenwel: *il faut juger les faits d'après leurs dates*. De tijdgenoot tast steeds in nevelen. De meeste, misschien wel verreweg de meeste Nederlanders zijn zich in de periode die wij thans beschrijven, van die primaire, ja exclusieve Duitse dreiging niet in voldoende mate bewust geweest. Menno ter Braak schreef op de eerste oorlogsdag in zijn dagboek: